ਅਭਿਆਸ 2.5

1. ਕਿਹੜਾ ਵੱਡਾ ਹੈ ?

(i) 0.5 ਜਾਂ 0.05 (ii) 0.7 ਜਾਂ 0.5 (iii) 7 ਜਾਂ 0.7

(iv) 1.37 ਜਾਂ 1.49 (v) 2.03 ਜਾਂ 2.30 (vi) 0.8 ਜਾਂ 0.88.

2. ਦਸ਼ਮਲਵ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਨੂੰ ਰੁਪਇਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਓ :

(i) 7 ਪੈਸੇ (ii) ₹7 7 ਪੈਸੇ (iii) ₹77 77 ਪੈਸੇ

(iv) 50 ਪੈਸੇ (v) 235 ਪੈਸੇ

3. (i) 5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਨੂੰ ਮੀਟਰ ਅਤੇ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਓ।

(ii) 35 ਮਿਲੀਮੀਟਰ ਨੂੰ ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ, ਮੀਟਰ ਅਤੇ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਓ।

4. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਓ।:

(i) 200 ਗ੍ਰਾਮ (ii) 3470 ਗ੍ਰਾਮ (iii) 4 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ 8 ਗ੍ਰਾਮ

5. ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਦਸ਼ਮਲਵ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ :

(i) 20.03 (ii) 2.03 (iii) 200.03 (iv) 2.034

6. ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਦਸ਼ਮਲਵ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ 2 ਦਾ ਸਥਾਨਕ ਮੁੱਲ ਲਿਖੋ।

(i) 2.56 (ii) 21.37 (iii) 10.25 (iv) 9.42 (v) 63.352.

7. ਦਿਨੇਸ਼ ਸਥਾਨ A ਤੋਂ B ਸਥਾਨ ਤੱਕ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਸਥਾਨ C ਤੱਕ ਗਿਆ। A ਤੋਂ B ਦੀ ਦੂਰੀ 7.5 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ ਅਤੇ B ਤੋਂ C ਦੀ ਦੂਰੀ 12.7 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ। ਅਯੂਬ ਸਥਾਨ A ਤੋਂ ਸਥਾਨ D ਤੱਕ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਉਹ ਸਥਾਨ C 'ਤੇ ਗਿਆ। A ਤੋਂ D ਦੀ ਦੂਰੀ 9.3 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ ਅਤੇ D ਤੋਂ C ਦੀ ਦੂਰੀ 11.8 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ। ਕਿਸਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੂਰੀ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਹ ਦੂਰੀ ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ?

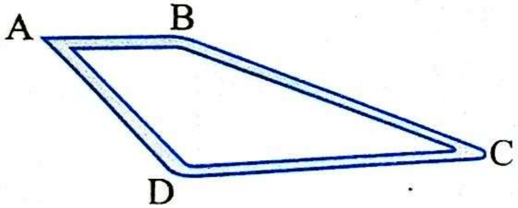

8. ਸ਼ਿਆਮਾਂ ਨੇ 5 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ 300 ਗ੍ਰਾਮ ਸਥ ਅਤੇ 3 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ 250 ਗ੍ਰਾਮ ਅੰਬ ਖਰੀਦੇ। ਸਰਲਾ ਨੇ 4 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ 800 ਗ੍ਰਾਮ ਸੰਤਰੇ ਅਤੇ 4 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ 150 ਗ੍ਰਾਮ ਕੇਲੇ ਖਰੀਦੇ। ਕਿਸਨੇ ਵੱਧ ਫ਼ਲ ਖਰੀਦੇ ?

9. 28 ਕਿਲੋਮੀਟਰ, 42.6 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੋਂ ਕਿੰਨਾ ਘੱਟ ਹੈ ?

Amarpreet Singh
Math Matter

Date.|
Page.|

7th

* * Ex. 2.5 * *

(1) ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਸ਼ਮਲਵ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ :-

15.715

- 15 → ਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆ ਭਾਗ (Whole Number)
- . → ਦਸ਼ਮਲਵ (Decimal)
- 715 → ਭਿੰਨਾਤਮਕ ਭਾਗ (Fractional Part)

ਸਥਾਨਿਕ ਮੁੱਲ ਸਾਰਣੀ :-

ਹਜ਼ਾਰ (1000)	ਸੈਂਕੜਾ (100)	ਦਹਾਈ (10)	ਇਕਾਈ (1)	ਦਸ਼ਮਲਵ (•)	ਦਸਵੇਂ $(\frac{1}{10})$	ਸੌਵੇਂ $(\frac{1}{100})$	ਹਜ਼ਾਰਵੇਂ $(\frac{1}{1000})$
2	4	7	5	.	4	2	8
		4	7	.	0	2	7

ਦਸ਼ਮਲਵ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰੂਪ :-

$$2475.428 = 2000 + 400 + 70 + 5 + \frac{4}{10} + \frac{2}{100} + \frac{8}{1000}$$

$$47.027 = 40 + 7 + \frac{0}{10} + \frac{2}{100} + \frac{7}{1000}$$

* 47.027 ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਂਗੇ = ਸੰਤਾਲੀ ਦਸ਼ਮਲਵ ਜ਼ੀਰੋ ਦੋ ਸੱਤ

(2)

1 ਰੁ. = 100 ਪੈਸੇ

100 ਪੈਸੇ = 1 ਰੁ.

1 ਪੈਸਾ = $\frac{1}{100}$ ਰੁ.

1m = 100 cm

1 Kg = 1000 g.

1 Km = 1000 m

100 cm = 1 m

1 cm = $\frac{1}{100}$ m

Ex.2.5

(1) ਕਿਹੜਾ ਵੱਡਾ ਹੈ?

(I) 0.5 ਜਾਂ 0.05

ਪੂਰਨ ਭਾਗ . ਭਿੰਨਾਤਮਕ ਭਾਗ

0 . 5 ਜਾਂ 0.50

0 . 05 0.05

ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ, ਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆ ਭਾਗ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। 0=0 ਹੈ।

ਭਿੰਨਾਤਮਕ ਭਾਗ ਵਿੱਚ 5>0 ਹੈ।

(ਦਸਵੇਂ ਸਥਾਨ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ)

∴ 0.5 > 0.05

0.5 ਵੱਡਾ ਹੈ।

(II) 0.7 ਜਾਂ 0.5

ਪੂਰਨ ਭਾਗ . ਭਿੰਨਾਤਮਕ ਭਾਗ

0 . 7

0 . 5

ਇੱਥੇ ਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆ ਭਾਗ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। 0=0

ਭਿੰਨਾਤਮਕ ਭਾਗ ਵਿੱਚ 7>5 ਹੈ।

∴ 0.7 > 0.5

0.7 ਵੱਡਾ ਹੈ।

ਇਹ ਦੇ ਸਵਾਲ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਆਸੀਂ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਹੀ, ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਾਂਗੇ ਤੇ ਵੱਡਾ ਲੱਭਾਂਗੇ।

(III) 7 ਜਾਂ 0.7

7.0

0.7

ਇੱਥੇ ਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆ ਭਾਗ ਵਿੱਚ 7>0 ਹੈ।

∴ 7 > 0.7

ਵੱਡਾ > ਛੋਟਾ | ਛੋਟਾ < ਵੱਡਾ

Date.

Page.

7 ਵੱਡਾ ਹੈ

(IV) 1.37 ਜਾਂ 1.49

$$\begin{array}{r} 1.37 \\ 1.49 \end{array}$$

ਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆ ਭਾਗ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। 1=1

ਭਿੰਨਾਤਮਕ ਭਾਗ ਵਿੱਚ 3<4 (3 ਛੋਟਾ ਹੈ 4 ਤੋਂ)

$\therefore 1.37 < 1.49$

ਜਾਂ $1.49 > 1.37$

1.49 ਵੱਡਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸਵਾਲ ਆਪ ਕਰੋ:-

(V) 2.03 ਜਾਂ 2.30 (VI) 0.8 ਜਾਂ 0.88

2. ਰੁਪਇਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਓ:-

(I) 7 ਪੈਸੇ

100 ਪੈਸੇ = 1 ਰੁ.

7 ਪੈਸੇ = $\frac{7}{100}$ ਰੁ.

= 0.07 ਰੁ.

$$\begin{array}{r} 0.80 \\ 0.88 \end{array}$$

ਪੂਰਨ ਭਾਗ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, 0=0

ਦਸਵਾਂ ਸਥਾਨ ਬਰਾਬਰ, 8=0

ਸੌਵਾਂ ਸਥਾਨ ਵਿੱਚ 0<8

$\therefore 0.8 < 0.88$

0.88 ਵੱਡਾ ਹੈ।

ਰੁਪਏ . ਪੈਸੇ

₹ 17 . 07

₹ = ਰੁਪਏ

(II) ₹7 7 ਪੈਸੇ

= ₹7 + 7 ਪੈਸੇ = ₹7 + $\frac{7}{100}$ ₹

= ₹7 + 0.07 ₹

= ₹7.07

$$\begin{array}{r} 7.00 \\ +\,0.07 \\ \hline 7.07 \end{array}$$

(III) ₹77 77 ਪੈਸੇ

$= ₹77 + 77$ ਪੈਸੇ $= ₹77 + \frac{77}{100}$ ₹

$= ₹77 + 0.77$ ₹ $= ₹77.77$

$$\begin{array}{r} 77.00 \\ +\ 0.77 \\ \hline 77.77 \end{array}$$

(IV) 50 ਪੈਸੇ

$= \frac{50}{100}$ ₹

$= ₹0.50$

(V) 235 ਪੈਸੇ $= \frac{235}{100}$ ਰੁ:

$= ₹2.35$

$\frac{235}{100} = 2.35$

* ਹਰ ਵਿੱਚ ਜਿੰਨ੍ਹੀਆਂ ਜ਼ੀਰੋ ਹਨ, ਅੰਸ਼ ਵਾਲੀ ਸੰਖਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਖੀਰ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹੇ ਹੀ ਅੰਕ ਛੱਡ ਕੇ ਦਸ਼ਮਲਵ ਲਗਾਓ।

---

(3) (I) 5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਨੂੰ ਮੀਟਰ ਅਤੇ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲੋ

1 ਮੀ. = 100 ਸੈਂ.ਮੀ.

100 ਸੈਂ.ਮੀ. = 1 ਮੀ. ⇒ 1 ਸੈਂ.ਮੀ. $= \frac{1}{100}$ ਮੀ.

∴ 5 ਸੈਂ.ਮੀ. $= \frac{5}{100}$ ਮੀ. $= 0.05$ ਮੀ.

1 ਕਿ.ਮੀ. = 1000 ਮੀ. $= 1000 \times 100$ ਸੈਂ.ਮੀ.

ਜਾਂ 100000 ਸੈਂ.ਮੀ. = 1 ਕਿ.ਮੀ.

∴ 5 ਸੈਂ.ਮੀ. $= \frac{5}{100000}$ ਕਿ.ਮੀ. $= 0.00005$ ਕਿ.ਮੀ.

(II) 35 ਮਿਲੀਮੀਟਰ ਨੂੰ ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ, ਮੀਟਰ ਅਤੇ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਓ।

1 ਸੈਂ.ਮੀ. = 10 ਮਿ.ਮੀ.

ਜਾਂ 10 ਮਿ.ਮੀ. = 1 ਸੈਂ.ਮੀ. $\Rightarrow$ 1 ਮਿ.ਮੀ. = $\frac{1}{10}$ ਸੈਂ.ਮੀ.

$\therefore$ 35 ਮਿ.ਮੀ. = $\frac{35}{10}$ ਸੈਂ.ਮੀ. = 3.5 ਸੈਂ.ਮੀ. ✓

100 ਸੈਂ.ਮੀ. = 1 ਮੀ.

$\therefore$ 3.5 ਸੈਂ.ਮੀ. = $\frac{3.5}{100}$ ਮੀ. = 0.035 ਮੀ.

1000 ਮੀ. = 1 ਕਿ.ਮੀ.

$\therefore$ 0.035 ਮੀ. = $\frac{0.035}{1000}$ ਕਿ.ਮੀ. = 0.000035 ਕਿ.ਮੀ.

ਨੋਟ:- ਹਰ ਵਿੱਚ ਜਿੰਨੀਆਂ ਜ਼ੀਰੋ ਹਨ, ਦਸ਼ਮਲਵ ਬਿੰਦੂ ਉਨ੍ਹੇ ਅੰਕ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਹੀ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਜਾਵੇਗਾ।

(4.) ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਓ :-

(I) 200 ਗ੍ਰਾਮ

1 Kg = 1000 g.

1000 g. = 1 Kg

1 g = $\frac{1}{1000}$ Kg

$\therefore$ 200 g. = $\frac{200}{1000}$ Kg = $\frac{2}{10}$ Kg = 0.2 Kg

(II) 3470 ਗ੍ਰਾਮ = $\frac{3470}{1000}$ ਕਿ.ਗ੍ਰਾ = 3.470 ਕਿ.ਗ੍ਰਾ.

(III) 4 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ 8 ਗ੍ਰਾਮ = 4 ਕਿ.ਗ੍ਰਾ. + 8 ਗ੍ਰਾ.

= 4 Kg + $\frac{8}{1000}$ Kg = 4 Kg + 0.008 Kg

$= 4.008 kg$

$$\begin{array}{r} 4.000 \\ +\,0.008 \\ \hline 4.008 \end{array}$$

(5.) दशमलव संख्याहरूलाई विस्तारित रूपमा लेख्नुहोस्:-

(I) 20.03 — द. ए. दशांश शतांश: 20.03

$= 2\times10 + 0\times1 + 0\times\frac{1}{10} + 3\times\frac{1}{100}$

$= 20 + 0 + \frac{0}{10} + \frac{3}{100}$

(II) 2.03

$= 2\times1 + 0\times\frac{1}{10} + 3\times\frac{1}{100}$

$= 2 + \frac{0}{10} + \frac{3}{100}$

(III) स. द. ए.: 200.03

$= 2\times100 + 0\times10 + 0\times1 + 0\times\frac{1}{10} + 3\times\frac{1}{100}$

$= 200 + 00 + 0 + \frac{0}{10} + \frac{3}{100}$

(IV) ए. दशांश शतांश हजारांश: 2.034

$= 2\times1 + 0\times\frac{1}{10} + 3\times\frac{1}{100} + 4\times\frac{1}{1000}$

$= 2 + \frac{0}{10} + \frac{3}{100} + \frac{4}{1000}$

6. ਦਸ਼ਮਲਵ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ 2 ਦਾ ਸਥਾਨਕ ਮੁੱਲ ਲਿਖੋ :-

(I) 2.56

ਇ. ਦ. ਸੌ.
2 . 5 6

2 ਦਾ ਸਥਾਨਕ ਮੁੱਲ = $2 \times 1 = 2$ = ਇਕਾਈ

(II) 21.37

ਦ. ਇ. . ਦ. ਸੌ.
2 1 . 3 7

2 ਦਾ ਸਥਾਨਕ ਮੁੱਲ = $2 \times 10 = 20$ = ਦਹਾਈ

(III) 10.25

ਦ ਇ. ਦ. ਸੌ.
1 0 . 2 5

2 ਦਾ ਸਥਾਨਕ ਮੁੱਲ = $2 \times \frac{1}{10} = \frac{2}{10} = 0.2$
= ਦਸਵਾਂ

(IV) 9.42

ਇ. ਦ. ਸੌ.
9 . 4 2

2 ਦਾ ਸਥਾਨਕ ਮੁੱਲ = $2 \times \frac{1}{100} = \frac{2}{100} = 0.02$
= ਸੌਵਾਂ

(V) 63.352

ਦ. ਇ. ਦ. ਸੌ. ਹਜ਼ਾਰਵਾਂ
6 3 . 3 5 2

2 ਦਾ ਸਥਾਨਕ ਮੁੱਲ = $2 \times \frac{1}{1000} = \frac{2}{1000} = 0.002$
= ਹਜ਼ਾਰਵਾਂ

ਇੱਥੇ 2 ਦਾ ਸਥਾਨਕ ਮੁੱਲ ਲੱਭਣ ਲਈ ਸਹੀ ਢੰਗ ਵੱਖਰ ਰਹੀ ਜਿੱਥਾ ਸਥਾਨ ਵਿਚੀ (ਦ., ਇ., ਦਸਵਾਂ, ਸੌਵਾਂ) ਅਤੇ ਦਸ਼ਮਲਵ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਹੈ।

* Q. (7.) ਦਿਨੇਸ਼ ਤੇ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। *

(7.) Ans. =

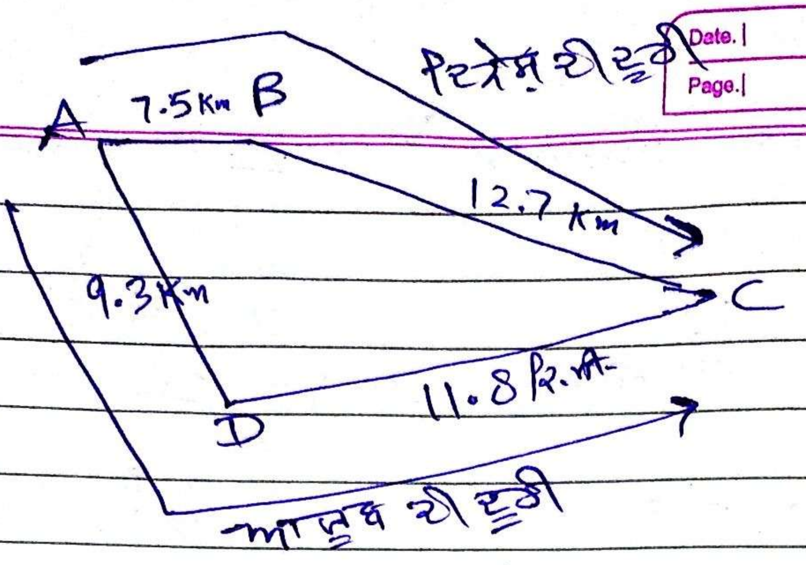

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ,

ਦਿਨੇਸ਼ ਨੇ ਕਿੰਨੀ ਦੂਰੀ ਤੈਅ ਕੀਤੀ = AB + BC

= 7.5 Km + 12.7 Km

= 20.2 Km

$$\begin{array}{r} 7.5 \\ +12.7 \\ \hline 20.2 \end{array}$$

ਆਕਾਸ਼ ਨੇ ਕਿੰਨੀ ਦੂਰੀ ਤੈਅ ਕੀਤੀ = AD + DC

= 9.3 Km + 11.8 Km

= 21.1 km

$$\begin{array}{r} 9.3 \\ +11.8 \\ \hline 21.1 \end{array}$$

ਕਿਉਂਕਿ 21.1 > 20.2

∴ ਆਕਾਸ਼ ਨੇ ਵੱਧ ਦੂਰੀ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ = 21.1 Km − 20.2 Km

= 0.9 Km

$$\begin{array}{r} 21.1 \\ -20.2 \\ \hline 0.9 \end{array}$$

(8.) Ans. = ਸ਼ਿਲਪਾ ਨੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦੇ = 5 kg 300 g. ਸੇਬ + 3 kg 250 g ਅੰਬ

	kg	g.
=	5	300
+	3	250
	8	550

Date.
Page.

= 8 Kg 550 g.

ਸਰਨ ਨੇ ਫਲ ਖਰੀਦੇ = 4kg 800g ਸੰਤਰੇ + 4kg 150g ਕੇਲੇ

	Kg		g
=	4	–	800
+	4	–	150
	8	–	950

= 8 kg 950 g.

∴ ਸਰਨ ਨੇ ਕੁੱਲ ਫਲ ਖਰੀਦੇ ਗਏ।

(9) 28 ਕਿਲੋਮੀਟਰ, 42.6 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੋਂ ਕਿੰਨਾ ਘੱਟ ਹੈ?

= ਅਸੀਂ ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚੋਂ ਛੋਟੀ ਦਾ ਘਟਾ ਕਰਾਂਗੇ।

$$\begin{array}{r} \overset{3}{4}\,\overset{12}{2}.6 \\ -\,28.0 \\ \hline 14.6 \end{array}$$

= 14.6 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਘੱਟ ਹੈ।

Amarpreet Singh
Math Master
GHS Danewal
Jalandhar.

ਸੈਂਕੜਾ (100)	ਦਹਾਈ (10)	ਇਕਾਈ (1)	ਦਸਵਾਂ $\left(\frac{1}{10}\right)$	ਸੌਵਾਂ $\left(\frac{1}{100}\right)$	ਹਜ਼ਾਰਵਾਂ $\left(\frac{1}{1000}\right)$	ਸੰਖਿਆ
2	5	3	1	4	7	253.147
6	2	9	3	2	1	....
0	4	3	1	9	2	....
....	1	4	2	5	1	514.251
2	....	6	5	1	2	236.512
....	2	....	5	....	3	724.503
6	....	4	....	2	....	614.326
0	1	0	5	3	0	....

ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰਨੀ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਦਸ਼ਮਲਵ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਸਥਾਨਕ ਮੁੱਲ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਉਲਟ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਭਾਵ ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੰਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਲਈ,

$$253.417 = 2 \times 100 + 5 \times 10 + 3 \times 1 + 4 \times \left(\frac{1}{10}\right) + 1 \times \left(\frac{1}{100}\right) + 7 \times \left(\frac{1}{1000}\right)$$